

TIL VA ADABIYOT

TA'LIMI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
XALQ TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

1991-yildan
chiqa boshlagan

2020-yil. 6-son.

ISSN 2010-5584

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

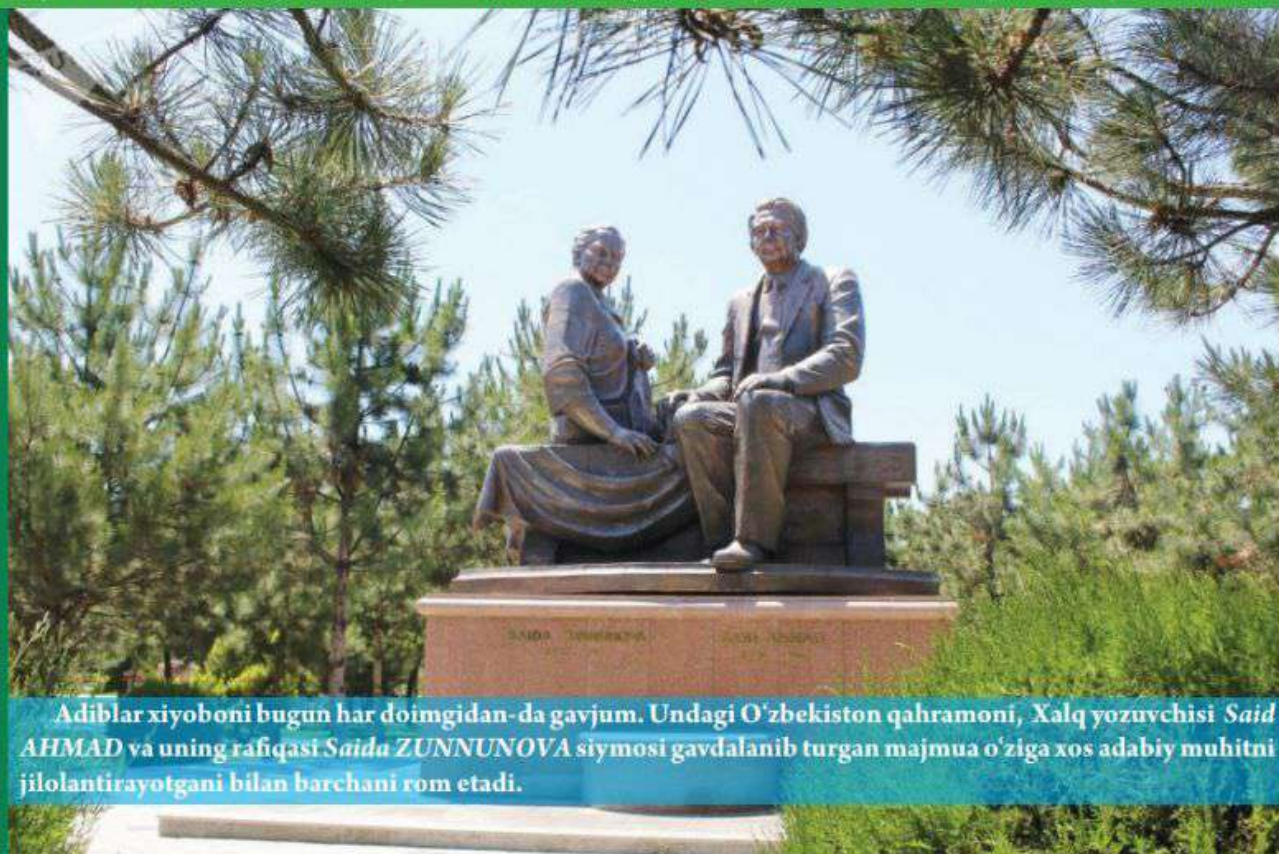
Я

ПРЕПОДАВАНИЕ
ЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

LANGUAGE AND LITERATURE TEACHING

SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL OF THE MINISTRY
OF PUBLIC EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

til_adabiyot@umail.uz www.tilvaadabiyot.uz til_adabiyot@umail.uz www.tilvaadabiyot.uz til_adabiyot@umail.uz www.tilvaadabiyot.uz til_adabiyot@umail.uz www.tilvaadabiyot.uz

Adiblar xiyoboni bugun har doimgidan-da gavjum. Undagi O'zbekiston qahramoni, Xalq yozuvchisi **Said AHMAD** va uning rafiqasi **Saida ZUNNUNOVA** siymosi gavdalanib turgan majmua o'ziga xos adabiy muhitni jilolantirayotgani bilan barchani rom etadi.

Ushbu sonda

Metodik tavsiya

Darslikdagi matnlar –
PISA asosi

9
bet

Ilg'or pedagogik
tehnologiyalar

Ona tili darslarida matnni
o'qib tushunish malakasi

22
bet

Tadqiqotlar

G'ozli Olim Yunusov –
ma'rifatparvar
folklorshunos

32
bet

Литературоведение

Художественный текст
Данте в культурной
традиции
позднего Средневековья

74
bet

O'zbekiston Matbuot va axborot agentligida 2014-yil 19-dekabrda 0055-raqam bilan qayta ro'yxatga olingan.

2020-yil. 6-son.

Bosh muharrir

Bahodir JOVLIYEV

Tahrir hay'ati:

Sherzod SHERMATOV
Dilshod KENJAYEV
Maqsudxon YO'LDOSHEV
Qozoqboy YO'LDOSHEV
Nizomiddin MAHMUDOV
Nargiza RAHMONQULOVA
Yorqinjon ODILOV
Mamatqul JO'RAYEV
Nasirullo MIRKURBANOV
Jabbor ESHONQULOV
Valijon QODIROV
Nilufar Namozova
Lutfullo JO'RAYEV
(bosh muharrir o'rinbosari)

Sahifalovchilar:

Akmal FARMONOV
Gulnoza VALIYEVA

Nashr uchun mas'ullar:

Nilufar NAMOZOVA
Nigora URALOVA
Emma TOROSYAN
Tahririyat manzili:
100038, Toshkent shahri Matbuotchilar ko'chasi 32-uy.
Telefon: (98) 121-74-16,
(71) 233-03-10,
(71) 233-03-45,
(71) 233-03-67.
e-mail: til_adabiyot@umail.uz
veb-sayt: www.tilvaadabiyot.uz

Jurnaldan ko'chirib bosilgan maqolalar "Til va adabiyot ta'limi" dan olindi, deb izohlanishi shart.

Jurnaldan nashr etilgan maqolalarda mualliflarning tahririyat nuqtayi nazariga muvofiq kelmaydigan fikr-mulohazalari bosilishi mumkin.

Tahririyatga kelgan qo'lyozmalar taqdir qilinmaydi va muallifga qaytarilmaydi.

Bosmaxonaga 25.06.2020-yilda topshirildi. Ofset usulida chop etildi. Qog'oz bichimi 60x84¹/₂. Shartli bosma tabog'i 6,0. "Times" garniturasida 10, 11 kegl. "SANO-STANDART" MCHJ bosmaxonasida chop etildi.

Manzil: Toshkent sh. Olmazor tum., Shiroq ko'chasi. Buyurtma Adadi 4100 nusxa. Bahosi kelishilgan narxda.

1991-yildan chiqib boshlagan

TIL VA ADABIYOT TA'LIMI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
XALQ TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ МИНИСТЕРСТВА
НАРОДНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

ЯЗЫК И ЛИТЕРАТУРЫ TEACHING

SCIENTIFIC-METHODOLOGICAL JOURNAL OF THE MINISTRY
OF PUBLIC EDUCATION OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

MUNDARIJA

SUHBAT

Nigora URALOVA. "Madaniyatli inson adabiy til me'yorlariga amal qiladi" 3

TILSHUNOSLIK

Yorqinjon ODILOV. O'zbek tili publitsistik uslubini rivojlantiruvchi evfemizmning o'limi 5
R.Ayatov. New approaches in the art of literary language 7

METODIK TAVSIYA

Manzura SATTOROVA Darslikdagi matnlar – PISA asosi 9
Nargiza IBOTOVA. "Outadg'u bilig" asari ta'sirida o'quvchilarda komillik belgilari takomillashtirish 11
Beg'ram QORAYEVA. O'zbek tilini chet til sifatida o'rganish jarayonida axborot texnologiyalaridan foydalanish 12
Mohiddin NIZOMOVA. Darslarda noan'anaviy usullardan foydalanish 14
Oydin AMETOVA. Folklor namunalari – nutq o'stirish omili sifatida 15
Zuxra XAZRATOVA. Chet tili samarali o'rgatishda ommaviy axborot vositalarining o'limi 16
Buzulayho QODIROVA. Boshlang'ich sinflarda mumtoz adabiyot namunalari o'rganish 17
Saida MAKSUMOVA. Rusiyazabon talabalarga o'zbek tilini o'rgatishda klaster metodidan foydalanish 18

ILG'OR PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR

Nargiza XODJAQULOVA. Masofaviy ta'lim MOODLE platformasi misolida 20
Feruzha SHAROPOVA. Ona tili darslarida matnning o'qib tushinish malakasi 22

TAHLIL

Komiljon HAMRAYEV. Hikoyada so'nggi jumlaning poetik vazifasi 24
Ravshan IKRAMOV, Norqul BEKMIRZAYEV. "Avesto" da ayol va oila huquqlari talqini 26
Abduraxmon BODIROV, Ulug'bek SANAQULOV. Ikkinchi Jahon urushi yillarida Samarqandda nazm va nasr 27
Ayjan NARMATOVA. Chet tili o'rgatishda tinglab tushunishning o'ziga xos xususiyatlari 29
Gavhar RAHMONOVA. Teaching phonetics in secondary schools 31
Ulug'murod AMONOV. G'ozil OlimYunusov – ma'rifatparvar folklorshunosi 32

TADQIQOTLAR

Zayniddin NARMURATOV. Ingliz va o'zbek tillarida maqol hamda matal tushunchalarining talqini 34
Rafiqjon ZARIPOV. Multilingvar va bilingvar nutqda lakunalarining ifodalanishi 36

KICHIK TADQIQOT

Xurshida RAHMONOVA. Tarixiy shaxs obrazi va uning badiiy talqini 38
Konisbay YUSUPOV. Akademik litseylarda qoraqalpoq adabiyoti 40
Nilufar KADIROVA. Retseptiv estetik adabiy ta'lim tajribasida 42
Husniqul JO'RAYEVA. Husaynli ijodi turk olimlari talqinida 44
Dilafuz MUQIMOVA. Shayx Kamol Xo'jandiy va Riyoziy Samarqandiy ijodidagi mustaraklik 45
Nasima QODIROVA. Alisher Navoiy ijodini o'rganishdagi yangicha izlanishlar 47

ЛУЧШИЙ УЧИТЕЛЬ-ФИЛОЛОГ – 2020

Махсуда НАЖМИДИНОВА. Заговор «Пушкин»: тайна остается неразкрытой 49
Клара УСМОНОВА. Опытознавательные знаки при изучении русского языка и литературы 50
Шоира САМИЕВА. Интеллектуальная игра «Литературное веретено» 52

МЕТОДИКА ОПЫТ

Альмира АБУТАЛИПОВА. Узбекская литература второй половины XX – начала XXI века. Обзор литературного процесса. Саид Акмад. «Бунт невесток» 54
Гулбахор БЕРДИКУЛОВА. Лингвистическое путешествие на Остров сокровищ 55
Ирина МОРОЗОВА. Использование приемов ТРКМ-ЧП при изучении темы «Глагол русского языка» 58

ИСПОЛЬЗУЙТЕ ЭТИ МАТЕРИАЛЫ

Мукаррама БЕРДИЕВА. Действительные и страдательные причастия 60
Эльвина АЛИЕВА. Инновационные интерактивные и активные педагогические методы на занятиях по синтаксису русского языка в вузе 62
Равшана ИСАКОВА. Внедрение инновационных технологий при закреплении грамматических конструкций речи 64
Саодат ИСМАИЛОВА, Азиза БЕДИПОВА. Игра как форма обучения на уроках русского языка 65

ИЗ ОПЫТА ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

Насиба НИЯЗОВА. Использование коммуникативного подхода к изучению русского языка 67
Алина ЗИГАНШИНА. Игровые технологии на занятиях по литературе 68
Гулноза САБИРОВА. Психологические аспекты формирования иноязычной речевой компетенции школьников с использованием Web-технологий 70

ИЗУЧАЕМ ИНОСТРАННЫЕ ЯЗЫКИ

Майя ЭМ. Знание страноведения – гарантия успешного овладения иностранными языками в техническом вузе 73

ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЕ

Дильяра БАЛИЧ, Наталья ПЕТРУХИНА. Художественный гений Данте в культурной традиции позднего Средневековья 74

ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

Мухаббат ХАЛМУРАТОВА. Роль и значение инновационных технологий при изучении русского языка 76

НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

Эльвиора СЕРГЕЕВА, Олег КОН. Изучение текста литературного произведения в процессе преподавания иностранного языка 78

TIL VA ADABIYOT
TA'LIMI

журнали

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasining FILOLOGIYA va PEDAGOGIKA fanlari bo'yicha doktorlik dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrdi

Komiljon HAMRAYEV,
Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat
o'zbek tili va adabiyoti universiteti o'qituvchisi,
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori

HIKOYADA SO'NGGI JUMLANING POETIK VAZIFASI

So'nggi jumlada badiiy asar kompozitsiyasining yalpi garmoniya oydinlashadi. So'nggi jumla – zabt etilgan cho'qqi. Unda badiiy asar olamining estetik go'zalligi va zavqu-shavqi mujassam. So'nggi jumladan so'ng yozuvchi yengil tin oladi, dardi ariydi, o'quvchining esa hayrati oshadi, iztirobga tushadi. So'nggi jumlada aytilgan fikrlar sarhisob qilinadi, xulosa chiqariladi.

Mukammal so'nggi jumla har qanday holatda badiiy asar kompozitsiyasini tugal, yaxlit bir butun hodisaga aylantiradi. Hazrat Navoiy yozadi:

*"Majnun g'amidin bori azoliq,
Layli o'lumi uchun qaroliq.
Ya'ni bu sifat firoqnoma,
Bo'ldi manga qatraz xoma.
So'g'in nechakim uzottim oxir,
Yig'lay-yig'lay tugattim oxir"*.

Ko'rinadiki, so'nggi jumla nafaqat badiiy asar kompozitsiyasini tashkil qilishga, balki san'atkorning ijod psixologiyasini va badiiy uslubini anglashga xizmat qiladi. Ilk jumla badiiy kompozitsiya sathida bosh fikrni yoyishga asos bo'lsa, so'nggi jumla badiiy matnda yozuvchining poetik nuqtayi nazarini umumlashtirib, badiiy fikrlarni yig'ib, xulosa chiqarishga xizmat qiladi. Ayniqsa, so'nggi jumlaning poetik vazifasi hikoya janrida yorqin ko'rinadi. Hikoya kompozitsiyasining tezis, antitezis, sintez tuzilishida so'nggi jumla antitezis yoki sintez qismida o'z ifodasini topadi. Agar hikoya voqeasi sujet chizig'ida kulminatsiya lavhasi bilan tugasa, so'nggi jumla antitezisda ifodalanadi. Agar hikoya voqeasiga sujet chizig'ida yechim lavhasi tasvirlangan bo'lsa, so'nggi jumla sintez xarakterda bo'ladi. Har ikkala holatda ham so'nggi jumla fikrlarni umumlashtiradi. Badiiy matn tarkibida poetik modul vazifasini bajaradi. So'nggi jumla o'qilgandan so'nggina butun asar voqealari o'quvchi tasavvurida qayta tiklanadi. Bir zum bo'lsin, badiiy pafos ta'sirida hayot haqidagi qarashlar tiniqlashadi.

Filologiya fanlari doktori Uzoq Jo'raqulov "Etakdagi kulba" hikoyasining bosh va so'nggi jumlasini haqida shunday deb yozadi: "Etakdagi kulba" asari voqeasi shunchaki kechmaydi, aynan "sodir bo'ladi". Negaki, qishloq ahli chaqmoqdek kelib-qaytgan voqeani anglab-anglamay qoladi. Agar hikoyaning birinchi jumlasini: "Jimjit Qishloqqa (bu o'rinda qishloq so'zining bosh harfda berilishida gap ko'p – U. J.) jimjitlikni buzib bir devona oraladi", deb boshlanishini, so'nggi jumlaning esa "Xuddi u aslida bo'lmaganiday..." ("Sharq yulduzi", 2010, 1-son) tarzida uch nuqta bilan yakunlanishini hisobga olsak, bosh va so'nggi jumlar hikoya-metaforaning tayanch modeli – qolip jumlar ekanini oydinlashadi. Model ichidagi voqeaning qanday favqulodda boshlangan bo'lsa, shunday shiddat bilan tugashi, an'anaviy hikoyalarda bo'lganidek, asar so'nggidagi "xulosa-hissa"ning yo'qligi, yozuvchi mahorati, badiiy uslubiga xos sifatdan ko'ra, ko'proq voqelikni metaforik qabul qilish hamda ifodalashning ong va ongsizlik orasida sodir bo'lishini urg'ulaydiki, bu ijodiy jarayonning, sof badiiy asarning ijodiy sakarat (ekstaz) holati mahsuli ekanidan dalolat beradi".

Olimning ushbu qarashlari o'quvchida fikr uyg'otadi. Haqiqatan ham, hikoya janrida ilk va so'nggi jumla badiiy matn qatida o'zaro botiniy aloqada bo'ladi. Hikoyaga xos kompozitsiyaning tezis, antitezis, sintez sxemasida bosh va so'nggi jumla o'rtasida poetik bog'lanishga sharoit yaratadi. Bu o'rinda A. Suyunning "Oqtirnoq" va "Ikki tong orasi" hikoyasi fikrimizga misol bo'ladi: "Ular biyaning narxini xomcho't qilib, bepoyon kengliklar ichida tonggi g'ira-shiraga singib boradi..."³. "Ikki tong orasi" asarida sarlavhaga muvofiq hayotning bir parchasi tasvirlangan. Hikoyada bosh va oxirgi jumla mana shu parchani qamrovlab ko'rsarishga xizmat qilgan. Hikoya voqeasi erta tongda boshlanib, erta tongda tugaydi. Ilk va so'nggi jumlada zamon va makon tasviri, obrazlarning xatti-harakatlari aynan takrorlanadi. Ilk va so'nggi jumla hikoya janrida tugal voqelik bayon qilinmasligiga ishora qilib, ko'p seriyali kinoni eslatadi.

Ilk va so'nggi jumla hikoya janrida o'ziga xos jihatlari bilan farqlanadi. Deylik, ilk va so'nggi jumla muayyan yozuvchining ijodiga mansub hikoyalarni qiyosan tahlil qilishda, ijodkorlarning epik tafakkur qamrovini belgilashda badiiy tayanch vazifasini bajaradi. Umuman, birinchidan, ilk va so'nggi jumla hikoyaning badiiy ritmini belgilab beradi; ikkinchidan, hikoyaning mazmun mohiyatini o'zida aks ettirishda ko'zgu misoli poetik modul vazifasini bajaradi; uchinchidan, hikoyada ilk jumla qanday shiddat bilan boshlansa, so'nggi jumla ham shunday tempda tugaydi; to'rtinchidan, ilk va so'nggi jumla badiiy vaqt nuqtayi nazaridan hikoyaning sujet chizig'ida poetik bog'lanishda bo'ladi; beshinchidan, ilk va so'nggi jumla hikoya kompozitsiyasiga poetik butunlik kasb etadi. Umuman olganda, ilk va so'nggi jumla hikoya kompozitsiyasi tarkibida polifunksional xarakterga ega.

O'zbek hikoyachiligida so'nggi jumlaning xilma-xil shakllari uchraydi. Bu birinchidan, janr tabiati bilan izohlansa, so'ng yozuvchining badiiy uslubi bilan bog'liq. Mana shu ikki xususiyat so'nggi jumla shakllarini ajratishda yetakchilik qiladi. Quyida so'nggi jumlaning aniqlangan shakllari misolida fikrimizni asoslashga urinamiz:

1. Epilog-jumla. Epilog yunoncha, "so'nggi so'z, yakun, xotima" ma'nolarini ifodalaydi. Epilog epik asarlarda asosiy sujet voqeasidan so'ng beriladigan poetik parcha hisoblanadi. Adabiyotshunoslikda epilogni kimdir badiiy sujet unsuri sifatida tahlilga tortsa, yana kimdir uni kompozitsiya elementi deb biladi. Bizningcha, agar epilog badiiy asar voqeasining davomiyligiga da'vo qilsa, badiiy sujet unsuri sanaladi. Ya'ni badiiy sujet chizig'i qamrab ololmagan asar voqeasining bir bo'laki muxtasar jumlada epilogda ifodalanadi. Aksincha, epilog asarning badiiy g'oyasiga ishora qilsa, kompozitsiya elementi hisoblanadi. Har ikkala holatda ham epilog asar kompozitsiyasining sathida o'zining poetik vazifasini o'taydi. Masalan, Abdulla Qahhorning "Ming bir jon", Nazar Eshonqulning "Bahouddinning iti" hikoyalarda badiiy epilog sujet voqeasining davomi sanaladi. Abdulla Qodiriyning "Jinlar bazmi", G'afur G'ulomning "Mening o'g'rigina bolam" asarlarida esa yozuvchining badiiy g'oyasiga ishora qilingan: "Men, albatta, juma kuni maktabga borib, afandimizdan vahimning kishida paydo bo'lishini eshitaman. Vaqtingiz bo'lsa juma kuni siz ham boringiz".

TIL VA ADABIYOT

TA'LIMI

 JOURNAL OF THE
 UZBEK ACADEMY OF SCIENCES
 LINGUISTICS AND LITERATURE

Tahlil

2. Harakat-jumla. Hikoya voqeasi personajlarning xatti-harakatlari bilan tugasa, so'nggi jumlaning harakat shakli hosil bo'ladi. Bu tipdagi hikoyalarda badiiy sujet voqeasi kompozitsiya sathida soat streikasiga o'xshab joylashadi. O'zbek hikoyachiligida harakat-jumlaning ko'plab namunalarini uchratish mumkin. Masalan, Abdulla Qahhorning "Nurli cho'qqilar", Luqmon Bo'rixon "Qo'noq", Nazar Eshonqulning "O'p'qon"i mana shunday hikoyalar sirasiga kiradi. Harakat-jumla hikoya tabiatining mahsuli o'laroq, individual xarakterga ega. Unda hikoya badiiy sujetining notugalligi anglashiladi. Bunday hikoyalarda bosh mavzuning tasviri, yozuvchining badiiy g'oyasi personajlarning xatti-harakatida o'z ifodasini topadi: "U, nazarimda, o'zining bepoyon Oqlik o'lkasi tomon mangu parvozga shaylanayotganday tuyuldi. Poyezd o'kirib shiddat bilan yelib borar edi".

3. Sintez-jumla. Hikoya yakunidagi umumlashma fikr ifodasi sintez jumlagi tegishli bo'ladi. Sintez-jumlada badiiy matn tarkibida fikr va nuqtayi nazarlar umumlashtirilib, xulosa chiqariladi. Hikoya kompozitsiyasining tezis, antitezis yoki antitezis yoki sintez semantik qurilishida so'nggi jumla yozuvchining bosh fikrini oydinlashtiradi. Sintez-jumla badiiy adabiyotning kichik janrlarida keng tarqalgan. Jumladan, o'zbek hikoyachiligida Uchqun Nazarovning "Kal mulla", Nazar Eshonqulning "Qultoy" hikoyalari sintez-jumla bilan tugagan: "Baqirib-chaqirishsa ham mayli, jimlikdan tuzuk".

4. Peyzaj-jumla. Ushbu so'nggi jumla shaklida hikoya oxirida tabiat tasviri beriladi. Peyzaj-jumla hikoya yakunida ramziy ma'no kasb etadi. Ko'p hollarda hikoyada badiiy sujet va poetik obrazlarga xos xususiyatlar hikoyaning so'nggi jumlasida tabiat tasviriga ko'chiriladi. Masalan, peyzaj-jumla hikoya xotimasida yechim vazifasini bajaradi yoki personajlarning ruhiy holatini ochishga xizmat qiladi. Abdulhamid Cho'iponning "Novvoy qiz", Normurod Norqobilovning "Ayriqlik quvonchi", Tohir Malikning "Tiriklik suvi" kabi hikoyalari fikrimizga misol bo'ladi: "Dengiz mavjlari va to'qinlari quchog'iga olib, ularni qirg'oqlardan saqlash: qo'riqlash qayg'isiga botdi".

5. Kinoya-jumla. Hikoya yakunida so'nggi jumla antifrasis xarakterda bo'ladi. So'nggi jumla badiiy matn tarkibida ko'chma ma'no ifodalaydi. Kinoya-jumla shakli hikoya voqeasining mahsuli o'laroq yozuvchining badiiy g'oyasiga ishora qiladi. O'zbek hikoyachiligida Abdulla Qahhorning "O'g'ri", "Mayiz yemagan xotin", "San'atkor" hikoyalarda kinoya-jumlaning go'zal namunasi uchraydi: "Hamma kulib yubordi. Tomdan kimdir qichqirdi: – Ha, bu kishining xotini mayiz yemagan!"

6. Yechim-jumla. So'nggi jumlaning ushbu shaklida hikoyaning badiiy sujet chizig'ida tugun yechiladi. Bu o'tkir sujetli hikoyalarda uchraydi. Hikoyaning badiiy konflikti so'nggi jumlada oydinlashadi. Yozuvchi hikoya xotimasida kutilmagan yechim taqdim qiladi. Nazar Eshonqulning "Shamolni tutib bo'lmaydi", "O'lik mavsum", "Tobut" hikoyalari yechim-jumla bilan xotima topadi. "Tobut" va "O'lik mavsum"da yechim jumla ramziy ma'no ifodalasa, "Shamolni tutib bo'lmaydi"da esa o'z ma'nosida keladi. Hikoyada personajlarning o'zaro va ruhiyatidagi ziddiyat so'nggi jumlada yechiladi: "– Bizga o'lik ustozlik qilibdi. Biz o'likka muhabbat qo'yibmiz".

7. Kulminatsion jumla. Mazkur so'nggi jumla shaklida hikoya voqeasining avj nuqtasi bayon qilinadi. Kulminatsion jumlada hikoyaning badiiy konflikti taranglashadi. Personajlarning taqdirida va ruhiyatida o'zgarishlar kuzatiladi. Bu bilan muallif hikoya xulosasini o'quvchiga havola qiladi va o'quvchi ijodiy faolligining oshishiga sababchi bo'ladi. Kulminatsion jumla hikoya kompozitsiyasini tashkil qilishda so'nggi tayanch nuqta sanaladi. Kulminatsion jumlada hikoyaning badiiy pafosi o'quvchini junbushga keltiradi. Mirkarim Osimning "Shiroq", Nazar Eshonqulning "Bevaqt chalingan bong" hikoyalari kulminatsion jumla bilan nihoyalanaadi.

8. Psixologik jumla. Ushbu so'nggi jumla shakli hikoyada personajlarning ruhiy holatini tasvirlashga xizmat qiladi. Bu tipdagi hikoyalarda badiiy sujet ichki konflikt asosiga quriladi. So'nggi jumlada hikoyaning bosh g'oyasi personajlar ruhiyati orqali tasvirlanadi. Abdulla Qahhorning "Anor", Pirimqul Qodirovning "Ilinj", Murod Muhammad Do'stning "Dasht-u dalalarda" hikoyalari fikrimizga misol bo'ladi.

9. Portret-jumla. Hikoya so'nggida badiiy obrazlarning portretiga oid muayyan belgi tasvirlanadi. Yozuvchi badiiy g'oyasini hikoya xotimasida qahramon portretiga yuklaydi. Xullas, so'nggi jumlada hikoya personajlaridan birining portreti tasviri orqali yozuvchi g'oyasiga ishora qilinadi. Uchqun Nazarovning "Qish nafasi", Quadrat Do'smuhhammadning "Oltin tuxum", Orziqul Ergashning "Dala o'rtasidagi daraxt" hikoyalari portret jumla bilan tugaydi.

10. Detal-jumla. So'nggi jumlaning ushbu shaklida hikoya oxirida badiiy detal tasviri beriladi. Detal-jumla hikoyada personajlarning ruhiy holatiga va yozuvchining badiiy g'oyasiga ishora qiladi. O'quvchini fikrlashga undab, xulosa chiqarishga turtki beradi. Ko'p hollarda detal-jumla hikoya sarlavhasiga chiqadi. Masalan, Shukur Xolmirmirzayevning "Oqto'sh" hikoyalari fikrimizga misol bo'ladi.

11. Dialog-jumla. Hikoyaning poetik nutq shakli so'nggi jumlada dialog ko'rinishida bo'ladi. Hikoya voqeasi savol-javob, bahs-munozara ruhida bayon qilinadi. Dialog-jumla hikoyada badiiy konfliktning yechimi bo'lishi bilan birga personajlarning xulosasi hisoblanadi. Shukur Xolmirmirzayevning "Ikki jahon ovorasi", Nazar Eshonqulning "Maymun yetaklagan odam" hikoyalarda yuqoridagi fikrlar o'z tasdig'ini topadi.

12. So'roq-jumla. Hikoya xotimasida so'roq jumla roviy-personaj nutqining bir bo'lagi sifatida namoyon bo'ladi. Yozuvchining g'oyaviy niyati hikoyaning badiiy sujet yechimi mana shu ritorik so'roq jumlada o'z ifodasini topadi. So'roq-jumlaning javobi badiiy matn qatida hikoyaning bosh mavzusini ifodalaydi. Ahmad A'zamning "Gul ko'tarib ketayotgan erkak", Nurulloh Muhammad Raufxonning "Oq bino oqshomlari" hikoyalari bunga misol bo'ladi.

Umuman olganda, yozuvchining butun hikoya davomida ilgari surgan qarashlari so'nggi jumlada jamlanadi. Ayni xususiyatlar bilan so'nggi jumla hikoya kompozitsiyasi sathida badiiy modulning sintezlovchi bo'lagi vazifasini bajaradi. So'nggi jumla hikoya kompozitsiyasining intihosidir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Navoiy Alisher. Layli va Majnun. MAT. 20 jildlik. – Toshkent: Fan, 1992. T.9. 228-bet.
2. U. Jo'raqulov. Nazariy poetika masalalari. – Toshkent: G'ulom, 2015. 220-bet.
3. Suyun A. G'udbintog' hikoyalari. – Toshkent: Akademnashr, 2016. 25-bet.
4. Solijonov. Detallar tuga kirganda. O'zbek adabiy tanqidi: [antologiya] – Toshkent: Turon-Iqbol, 2011. 213-bet.
5. Qodiriy A. Jinlar bazmi. // XX asr hikoyasi antologiyasidan. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2009. 18-bet.
6. Bo'rixon L. O'p'qon // XX asr hikoyasi antologiyasidan. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2009. 574-bet.
7. Nazarov U. Kal mulla // XX asr hikoyasi antologiyasidan. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2009. 574-bet.
8. Cho'ipon A. Novvoy qiz // XX asr hikoyasi antologiyasidan. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2009. 24-bet.
9. Qahhor A. Anor to'plamidan. – Toshkent: G'ulom, 2016. 9-bet.
10. Eshonqul N. Maymun yetaklagan odam to'plamidan. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2004. 15-bet.